

Usługi w gospodarce i handlu zagranicznym Polski.

Streszczenie

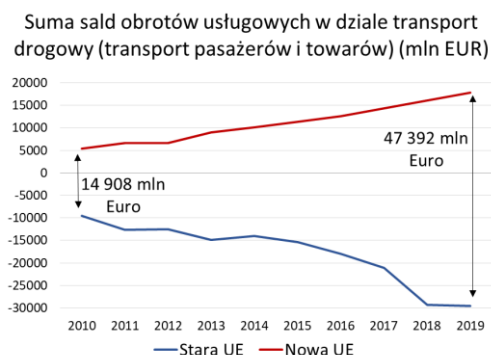
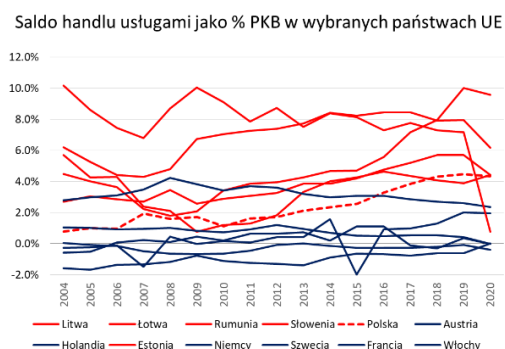
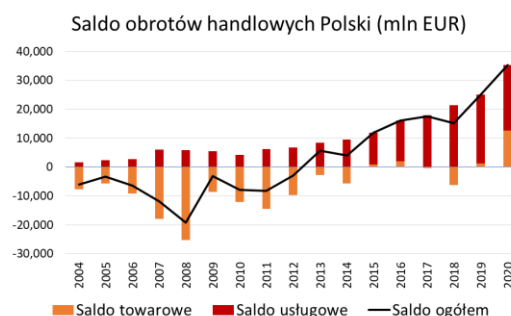
Usługi są coraz ważniejszą częścią światowej gospodarki. Rośnie ich udział w PKB, eksporcie i zatrudnieniu.

Usługi stanowią 2/3 polskiego PKB. **Dzięki usługom w ostatnich latach udało się Polsce wypracować dodatnie saldo w handlu zagranicznym.**

Od kilku lat Polska, a także inne kraje naszego regionu, notują dodatnie saldo handlu usługowego wyrażonego jako % PKB.

W tzw. starej Unii saldo usługowe jest najczęściej ujemne i słabnie. **Zwłaszcza mocna różnica sald występuje w usługach transportowych.**

- Udział usług w światowym PKB
 - 54,3% w 1995
 - 65,0% w 2018
- Udział usług w PKB Polski
 - 49,1% w 1995
 - 57,6% w 2019

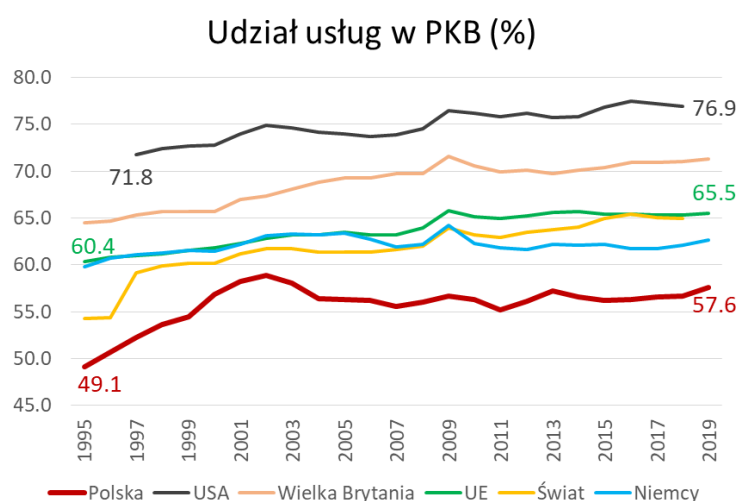

Osiągnięcie przez państwa Europy Centralnej nadwyżek w handlu usługami spowodowało narastające dążenie do ograniczenia wolności przepływu usług w UE. Przywrócono do użycia, po trzech dekadach, pojęcie „dumpingu socjalnego”. Trzy dekady temu pojęcie to legitymować miało ograniczenie w przenoszeniu fabryk na południe Europy. Obecnie ma legitymować ograniczenia w handlu usługami. Ze względu na formalną wolność przepływu usług zapisaną w traktatach, bariery w handlu usługami przyjmują postać nadmiarowych krajowych wymogów administracyjnych oraz zwiększania restrykcyjności prawa Europejskiego.

1. Usługi coraz ważniejszą częścią światowej gospodarki

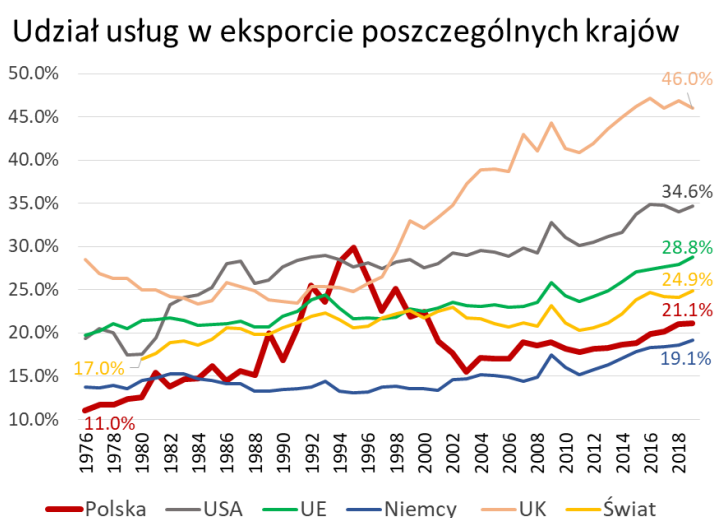
Udział usług w światowym PKB wzrósł z 54,3% w 1995 r. do 65,0% w 2018 r.

W Polsce udział usług pomiędzy 1995 a 2019 rokiem wzrósł o 8,5 punktów procentowych, z 49,1% do 57,6%. W krajach wysoko rozwiniętych przyrost udziału usług w PKB nie był w ostatnich dekadach tak duży. Już w latach 90' XX wieku udział usług w PKB oscylował w okolicach 60% (Niemcy), 65% (Wielka Brytania) lub nawet 72% (USA).

Źródło: Bank Światowy

Udział eksportu usług w światowym eksporcie wzrósł z 17,0% w 1980 r. do prawie 25% w 2019 r. Udział usług w eksporcie z Polski wzrósł z 11,0% w 1976 r. do ponad 21% w 2019 r.:

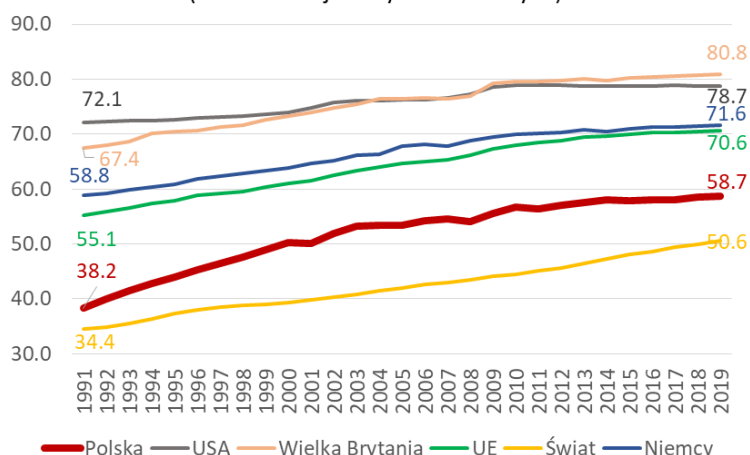

Źródło: Bank Światowy

Rosnące znaczenie usług dla poszczególnych gospodarek znajduje odzwierciedlenie w liczbie osób pracujących w tym sektorze. Na przełomie ostatnich trzydziestu lat udział osób zatrudnionych w usługach w całkowitej liczbie zatrudnionych wzrósł o 16,1 punktów procentowych. Jeszcze w 1991 r. wynosił on 34,4%, aby na koniec 2019 r. wzrosnąć do 50,6%.

W Polsce wzrost udziału zatrudnionych w usługach był szybszy niż na świecie. W 1991 r. w usługach w Polsce zatrudnienie znalazło 38,2% całkowitej liczby zatrudnionych. W 2019 r. było to już 58,7%. W przypadku krajów wysoko rozwiniętych wzrosty zatrudnienia w usługach nie były tak duże jak w przypadku świata ogółem lub Polski, jednakże i w ich przypadku odsetek wzrósł.

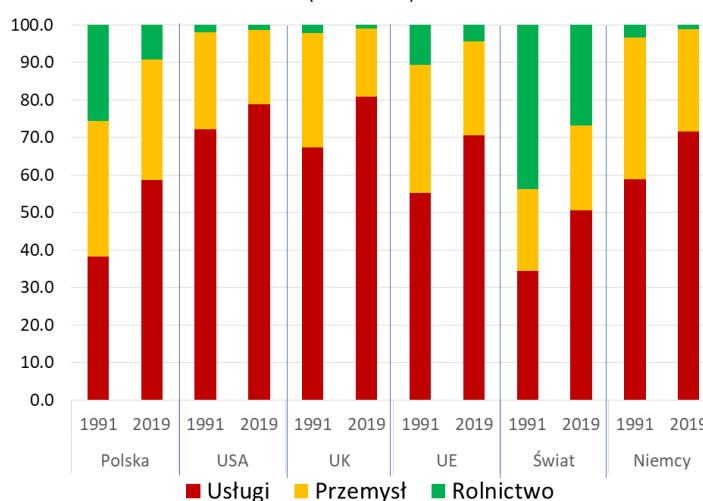
Zatrudnienie w usługach (% całkowitej liczby zatrudnionych)

Źródło: Międzynarodowa Organizacja Pracy

W przypadku gospodarek rozwijających się, takich jak Polska, wzrost zatrudnienia w usługach odbywał się kosztem zatrudnienia w rolnictwie, stosunkowo stabilna za to pozostaje liczba zatrudnionych w przemyśle. Z kolei w przypadku krajów rozwiniętych, w których zatrudnienie w rolnictwie już w latach 90' było niewielkie, do usług przenosiły się osoby dotychczas zatrudnione w przemyśle.

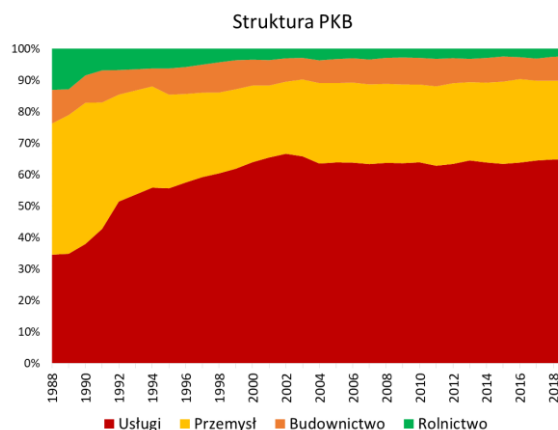
Zatrudnienie w poszczególnych sektorach gospodarki (udział w %)

Źródło: Międzynarodowa Organizacja Pracy

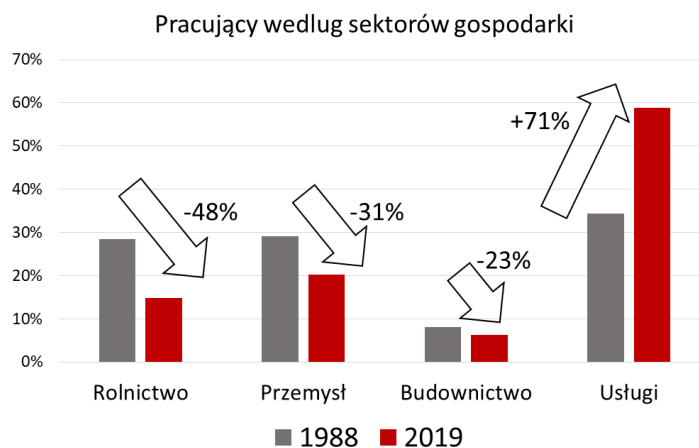
2. Usługi w polskiej gospodarce

Od trzech dekad struktura polskiej gospodarki unowocześnia się. Pomiędzy 1988 a 2019 rokiem, przy rosnącej dostępności żywności, spadł udział rolnictwa w PKB z około 13% do około 2,5% obecnie. Jednocześnie podwoił się udział usług w PKB z około 30% przed 1990 r. do ponad 65% obecnie.

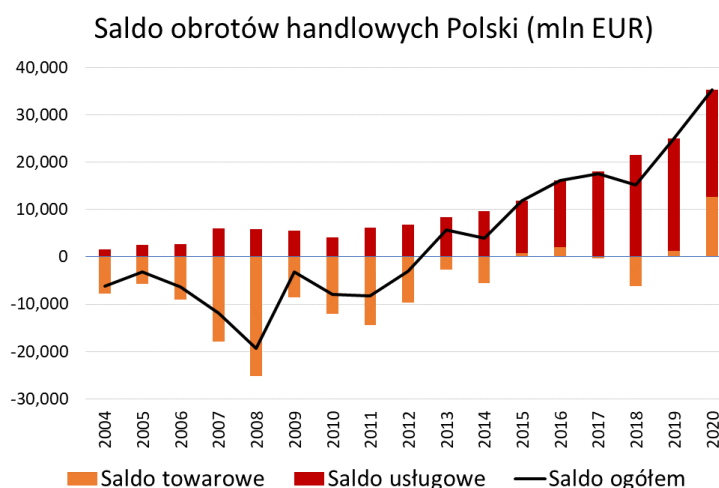
Źródło: GUS, Rocznik Statystyczny, różne wydania

Wzrosło znaczenie usług w strukturze pracujących. W 1988 r. pracujący w usługach stanowili 34% ogółu pracujących. A w 2019 stanowili już 59% wszystkich pracujących.

Źródło: GUS, Rocznik Statystyczny, różne wydania

W ostatnich latach to dzięki usługom udało się odnotować znaczną nadwyżkę w handlu zagranicznym. Udział usług w eksporcie wzrósł z 14,9% w 1995 r. do 21,9% w roku ubiegłym.

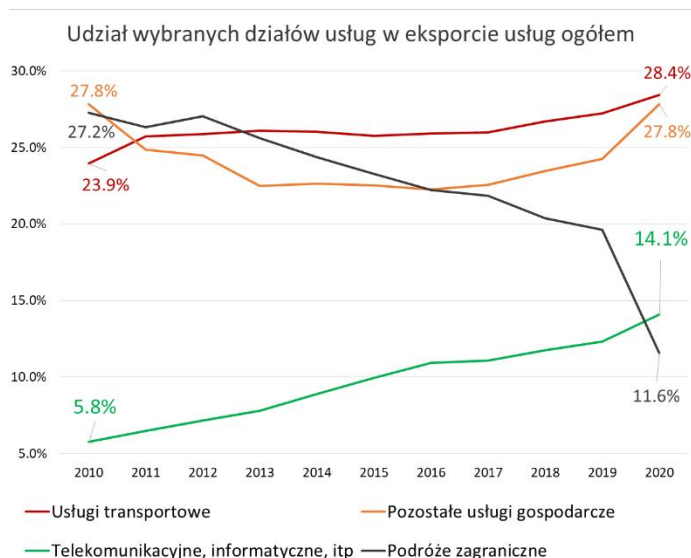
Źródło: Eurostat

Od 2011 roku działem w eksporcie usług o największej wartości eksportu są usługi transportowe. W 2020 r. cztery działy usług o największym eksporcie, które łącznie stanowią ponad 80% eksportu usług to:

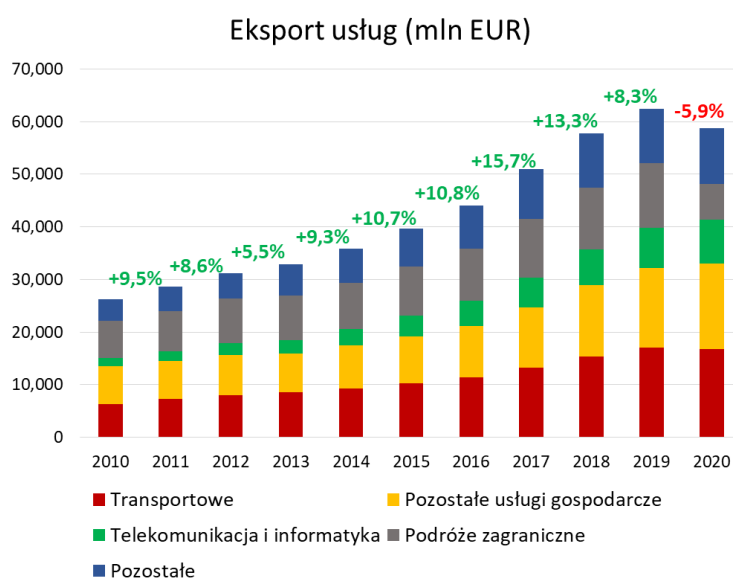
- **transportowe** 16.727 mln EUR i ponad 28% eksportu usług
- **pozostałe usługi gospodarcze**¹ 16.362 mln EUR, 27,8% eksportu,
- **telekomunikacja i informatyka** 8.291 mln EUR, 14,1%,
- **podróże zagraniczne** (6.812 mln EUR i 11,6%.

W 2020 eksport usług spadł ze względu na COVID. Największy spadek, o 44,4%, odnotowano w podróżach zagranicznych. W transporcie spadek był nieznaczny - 1,7%.

Natomiast eksport pozostałych usług gospodarczych wzrósł o +7,9% a usług telekomunikacyjnych i informatycznych wzrósł o +7,8%.

Źródło: Eurostat

Źródło: Eurostat

¹ Więcej o klasyfikacji usług w międzynarodowym handlu przeczytasz w załączniku na końcu materiału.

3. Usługi w Unii Europejskiej

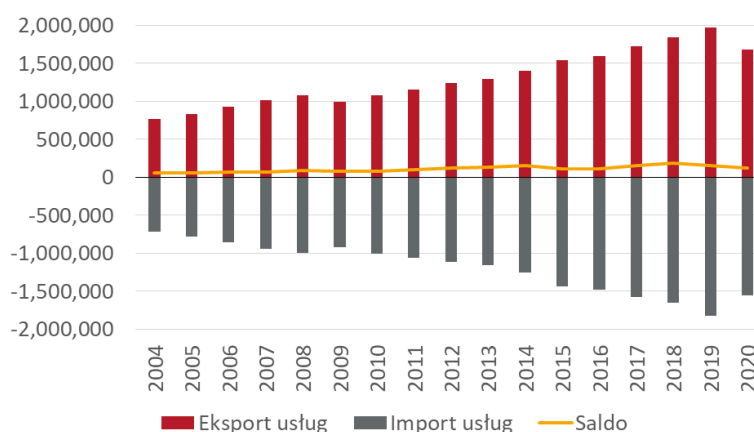
Na koniec 2019 roku usługi odpowiadały za ponad 70% zatrudnienia, 65,5% unijnego PKB, a ich udział w eksporcie wyniósł prawie 29%.

UE jako całość odnotowuje nieznacznie dodatnie saldo eksportu usług. W 2020 r. (wstępne dane Eurostatu) eksport usług Unii Europejskiej wyniósł 1.680.694 mln EUR, a import 1.558.308 mln EUR.

Od kilku lat Polska, a także inne kraje naszego regionu, notują dodatnie (i w większości przypadków rosnące) saldo handlu usługowego wyrażonego jako % PKB. W przeciwieństwie do krajów tzw. Starej Unii, w których saldo usługowe jest niskie.

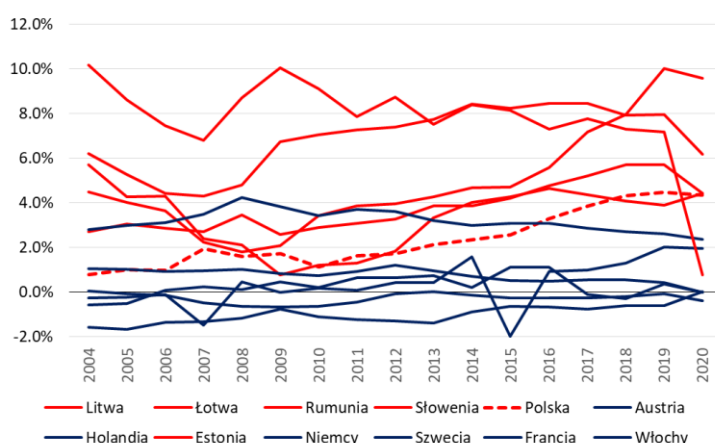
Jednym z najważniejszych dla eksportu działów usługowych Polski oraz innych krajów Europy Środkowo-Wschodniej jest transport.

Obroty usługowe UE27 (mln EUR)

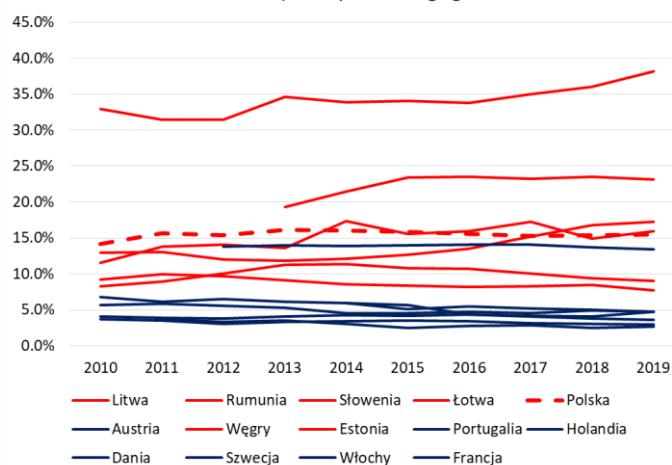
Źródło: Eurostat, dane dot. UE27 (bez Wielkiej Brytanii)

Saldo handlu usługami jako % PKB w wybranych państwach UE

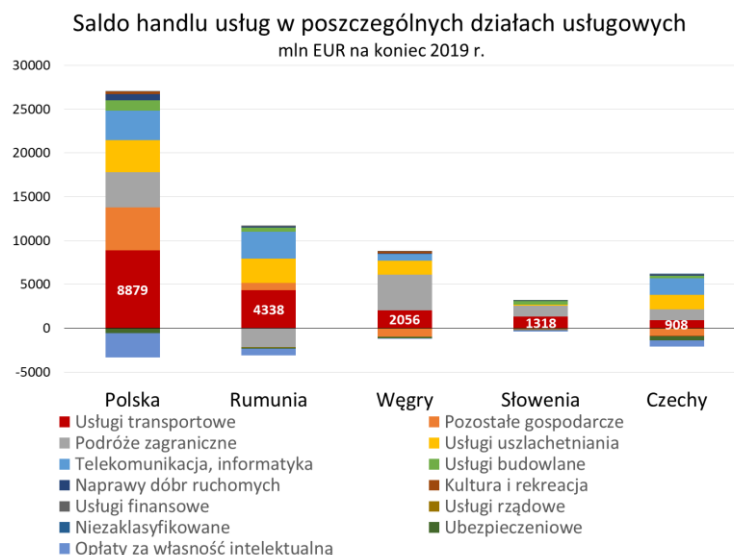
Źródło: Eurostat, za 2020 r. dane wstępne

Udział eksportu usług transportu drogowego (transport pasażerów i towarów) w eksporcie usług ogółem

Źródło: Eurostat

Ze względu na znaczącą nadwyżkę w handlu międzynarodowym usługami transportowymi ich udział w saldzie handlu jest wyższy niż udział w eksporcie usług.

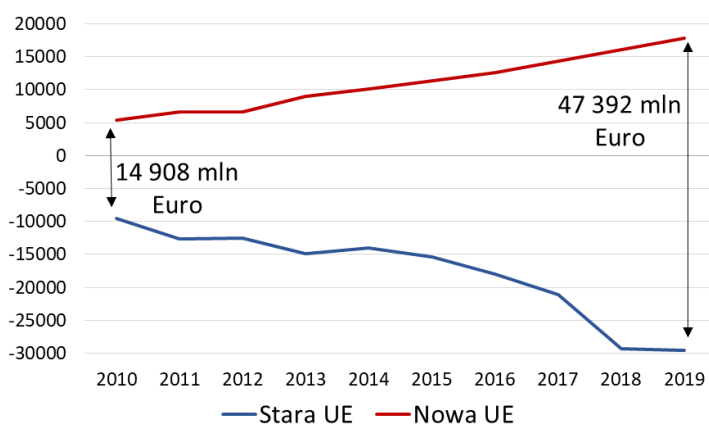
Źródło: Eurostat

Od 2013 rośnie różnica w saldzie handlu międzynarodowego usługami transportowymi pomiędzy starymi państwami UE a nowymi państwami UE.

Stara UE: Belgia, Grecja, Luksemburg, Dania, Hiszpania, Holandia, Niemcy, Francja, Portugalia, Irlandia, Włochy, Wielka Brytania, Austria, Finlandia, Szwecja;

Nowa UE: Chorwacja, Rumunia, Bułgaria, Polska, Czechy, Łotwa, Litwa, Słowenia, Estonia, Słowacja, Węgry, Cypr, Malta.

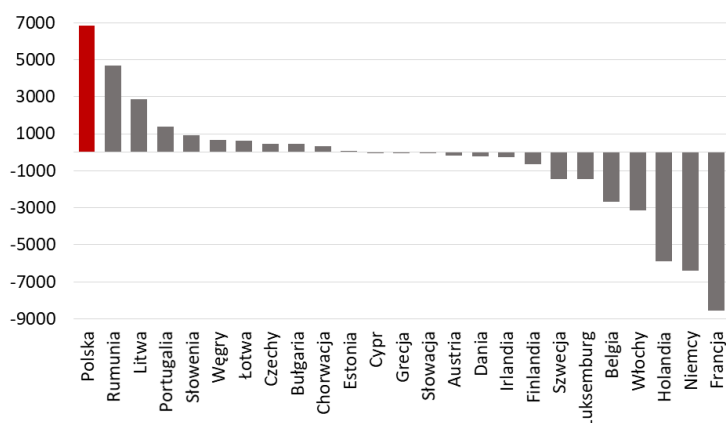
Suma sald obrotów usługowych w dziale transport drogowy (transport pasażerów i towarów) (mln EUR)

Źródło: Eurostat

Na koniec 2019 r. spośród wszystkich 15 państw starej UE w żadnym nie odnotowano dodatniego salda w transporcie drogowym.

Saldo obrotów usługowych w dziale transport drogowy (transport pasażerów i towarów) w krajach UE na koniec 2019 r. (mln EUR)

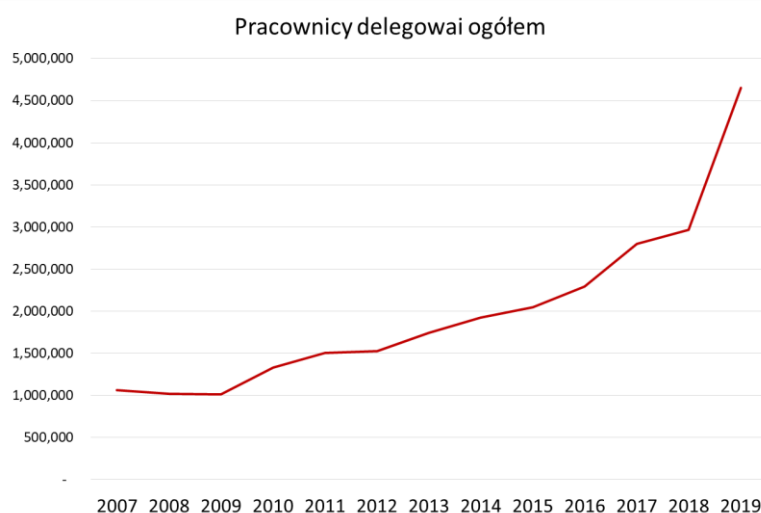
Źródło: Eurostat

Liczba pracowników delegowanych pozwala zobrazować niektóre trendy w eksporcie usług. Pracownicy delegowani to pracownicy wykonujący pracę w innym państwie na podstawie unijnych przepisów gwarantujących objęcie pracownika składkami ubezpieczeń społecznych tylko z państwa pochodzenia pracownika. Nie jest to doskonała miara transgranicznych obrotów usługowych. Obciążają ją problemy z jakością zbieranych danych zwłaszcza w pierwszych latach szeregu czasowego. Jest też podatna na zmiany ze względu na skalę kontroli państwa przyjmującego i świadomości istnienia wymogu delegowania wśród pracodawców delegujących. Ale wykorzystywana z odpowiednią uwagą jest miarodajna dla wielu trendów. Sprzedaż usług często wymaga fizycznej obecności pracownika z państwa sprzedającego w państwie kupującym. Dlatego dane o pracownikach delegowanych są skorelowane z poziomem handlu usługami pomiędzy państwami członkowskimi.

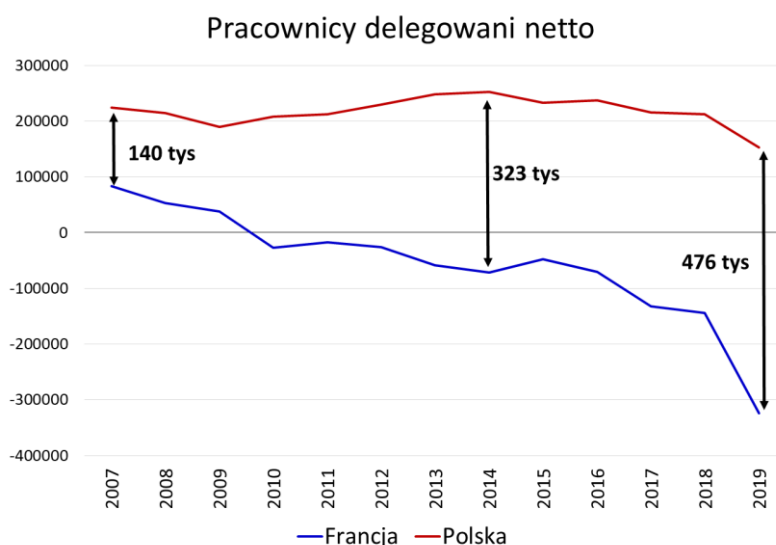
Po stagnacji w okolicach kryzysu finansowego 2007-09 liczba pracowników delegowanych ogółem rosła stabilnie do 2016.

W 2019 odnotowała skokowy wzrost wynikający z przyrostu pracowników delegowanych z Niemiec (>300%)!. Skok ten odzwierciedla przede wszystkim rosnącą świadomość niemieckich pracodawców co do obowiązujących przepisów.

Reprezentatywne dla szerszej grupy państw starej i nowej UE są przykłady Francji i Polski. Francja systematycznie z nadwyżki pracowników delegowanych nad przyjętymi w delegacji przesunęła się w deficyt. Polska odwrotnie jest w okresie 2007-19 państwem o najwyższym dodatnim saldzie pracowników delegowanych.

Źródło: Komisja Europejska

Źródło: Komisja Europejska

4. Rzekomy dumping socjalny

Osiągnięcie przez państwa Europy Centralnej nadwyżek w handlu usługami spowodowało narastające dążenie do ograniczenia wolności przepływu usług w UE.

Coraz częściej wobec nowych państw UE podnoszony jest zarzut dumpingu socjalnego. Naciski polityczne państw starej UE uruchomiły prace komisji i parlamentu UE w celu ograniczenie wolnego przepływu usług (patrz skan artykułu obok).

Hasło „dumping socjalny” nie jest nowe. Trzy dekady temu dumping socjalny definiowano jako przenoszenie produkcji z Niemiec i Francji na południe UE. W latach 80’ XX w. po przystąpieniu do EWG Grecji (1981), Portugalii i Hiszpanii (1986), ze względu na kilkukrotne(!) różnice w poziomie płac pomiędzy ówczesnymi nowymi a starymi członkami EWG, podnoszono hasło dumpingu socjalnego i próbowano odtworzyć bariery w wewnętrznym rynku EWG. Jednak obiekcje Wlk. Brytanii spowodowały zarzucenie planów wprowadzenie unijnej płacy minimalnej itp. rozwiązań.

Obecnie ze względu na formalną wolność przepływu usług zapisaną na poziomie traktatowym bariery w handlu usługami coraz częściej przyjmują postać krajowych nadmiarowych wymogów administracyjnych oraz zwiększania restrykcyjności prawa Europejskiego.

- 2013** • rząd Francji ogłosił plan zwalczania „nadużyć” delegowania pracowników
- 2014** • przewodniczący elekt Komisji Europejskiej Jean-Claude Juncker na forum parlamentu europejskiego wygłaszając „Political Guidelines for the next European Commission” zadeklarował, że spowoduje iż „dumping socjalny nie będzie miał miejsca w Europie”
- 2015** • rządy kilku bogatszych państw UE wysłały list do Komisji Europejskiej nawołujący do powstrzymania nadużywania wolnego przepływu usług oraz tzw. dumpingu socjalnego
 - Komisja UE w programie pracy zgłosiła reformę mobilności pracowników w UE
- 2016** • Premier Francji Manuel Valls zagroził, że Francja przestanie przestrzegać prawa UE w zakresie pracowników delegowanych jeśli Komisja Europejska nie ograniczy tzw. dumpingu socjalnego
 - parlament UE przyjął rezolucję na temat przeciwdziałania tzw. dumpingowi socjalnemu.

FINANCIAL TIMES

Brussels bows to French demands for tougher rules on ‘posted’ workers

Commission proposes reforms to rules on temporary expat workers after Paris threatens to boycott law

JULY 20, 2016 by: **Duncan Robinson** in Brussels and **Henry Foy** in Warsaw

Brussels has bowed to French demands to overhaul EU rules on temporary expat workers after Paris threatened to boycott the law unless it was tightened to stop foreigners undercutting domestic peers.

The European Commission agreed on Wednesday to propose reforms that would make it harder for companies to hire cheap workers in eastern Europe and then “post” them in richer nations without obeying all national employment rules, such as industry wage agreements.

4. SOCIAL DUMPING

“Social dumping” is a term of art used to describe the decision of multinational enterprises that move their facilities from countries with high labor wages to Greece, Portugal, or Spain, where wage rates and other social costs are significantly lower.⁶² An appropriate moniker for this concept in terms of American labor law is the transnational run-away shop.⁶³ National and local labor unions have long been concerned

Źródło: Marc H. Klein, The Single European Act and Social Dumping: A New Appeal for Multinational Collective Bargaining, Journal of International Business Law, Volume 12, Issue 3 Article 3, 1991

Załącznik I – klasyfikacja międzynarodowego handlu usługowego

Sposób zbierania i zestawiania danych o międzynarodowym handlu usługami dla Polski jest zgodny z międzynarodowymi standardami, które reguluje podręcznik „Balance of Payments and International Investment Position Manual Sixth Edition (BPM6)” wydany w 2009 r. przez Międzynarodowy Fundusz Walutowy oraz podręcznik „Manual on Statistics of International Trade in Services” wydany w 2010 r. przez Organizację Narodów Zjednoczonych.

Zgodnie Rozporządzeniem Komisji (UE) Nr 555/2012 dane o międzynarodowym handlu usługami przekazywane są przez NBP do Eurostatu oraz Europejskiego Banku Centralnego. Ponadto informacje te są przekazywane do: Międzynarodowego Funduszu Walutowego i Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (OECD).

Dane o usługach w handlu międzynarodowym przedstawiane są zgodnie z Rozszerzoną Klasyfikacją Usług w Bilansie Płatniczym (EBOPS), w której głównymi grupami są:

- **Usługi transportowe (kod usługi – SC)** – obejmują usługi związane z transportem towarów, przewozem pasażerów, usługi pocztowe i kurierskie oraz pozostałe usługi wspomagające usługi transportowe takie jak: załadunek i rozładunek kontenerów, naprawa i specjalistyczne czyszczenie sprzętu itp.
- **Podróże zagraniczne (kod usługi – SD)** – obejmują wszystkie transakcje jakie miały miejsce podczas prywatnej lub służbowej podróży zagranicznej.
- **Usługi budowlane (kod usługi – SE)** – obejmują prace wykonane w ramach projektów budowlanych i instalacyjnych.
- **Usługi ubezpieczeniowe (kod usługi – SF)** – obejmują usługi ubezpieczeń na życie, ubezpieczeń emerytalnych i rentowych, ubezpieczeń przewożonego ładunku, pozostałych ubezpieczeń bezpośrednich, usługi reasekuracyjne oraz usługi wspomagające ubezpieczenia.
- **Usługi finansowe (kod usługi – SG)** – obejmują usługi związane z pośrednictwem finansowym, usługi wspomagające (takie jak: doradztwo finansowe, zarządzanie aktywami finansowymi itp.) oraz usługi finansowe mierzone pośrednio (FISIM).
- **Oplaty z tytułu użytkowania własności intelektualnej (kod usługi – SH)** – obejmują opłaty z tytułu użytkowania znaków towarowych, umów franczyzy oraz wszelkie opłaty licencyjne
- **Usługi telekomunikacyjne, informatyczne i informacyjne (kod usługi – SI)** – obejmują transakcje usługowe dotyczące transmisji dźwięku, obrazu danych oraz innych informacji. Do tej kategorii zalicza się również wszelkie usługi związane z użytkowaniem i naprawą sprzętu komputerowego, usługi agencji informacyjnych oraz pozostałe usługi informacyjne.
- **Pozostałe usługi gospodarcze (kod usługi – SJ)** – obejmują największą grupę transakcji. W ich zakres wchodzi między innymi: usługi badawczo-rozwojowe, usługi świadczone przez

profesjonalistów, konsultacyjne oraz w zakresie zarządzania (m.in. usługi prawnicze, księgowe, audytowe, konsultacji podatkowych, usługi marketingowe oraz w zakresie public relations), oraz usługi techniczne i związane z handlem (m. in. usługi architektoniczne, inżynierskie, w zakresie utylizacji odpadów itp.).

- **Usługi kulturalne i rekreacyjne (kod usługi – SK)** – obejmują usługi audiowizualne i powiązane z nimi opłaty takie jak: opłaty związane z produkcją filmów, programów radiowych i telewizyjnych, nagrań muzycznych. Zaliczane są tu również usługi edukacyjne, medyczne oraz pozostałe usługi świadczone dla ludności.
- **Usługi rządowe (kod usługi – SL)** – obejmują wszystkie transakcje usługowe oraz wydatki osobiste na usługi poniesione przez polskich dyplomatów i pracowników konsularnych, polski personel wojskowy oraz osoby pozostające na ich utrzymaniu w kraju, w którym są zatrudnieni.
- **Usługi uszlachetniania (kod usługi - SA)** – obejmują przetwarzanie, montaż, etykietowanie, pakowanie świadczone przez podwykonawców nie będących właścicielem towarów. Naprawy i konserwacja dóbr ruchomych (kod usługi – SB) – obejmują zarówno niewielkie naprawy i konserwacje towarów, które zapewniają bieżącą eksploatację towaru, jak również remonty kapitalne zwiększające sprawność i wydajność lub wydłużające okres eksploatacji towaru.
- **Usługi niezaklasyfikowane gdzie indziej (kod usługi – SN)** – obejmują transakcje, które nie zostały sklasyfikowane do jednej z powyższych kategorii.

Źródło: Narodowy Bank Polski: Międzynarodowy handel usługami – informacja metodyczna